TALABALARNING LEKSIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA AUTENTIK MATNLARNING LINGVODIDAKTIK IMKONIYATLARI

Karimova Sharifa Turdaliyevna
Nizomiy nomidagi O‘zbekiston
Milliy Pedagogika Universiteti dotsenti.

Annotatsiya: *Mazkur maqolada oliy ta’lim muassasalarida chet tili o‘qitishning ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lgan leksik kompetensiyani shakllantirish masalasi tadqiq etiladi. Muallif autentik matnlarni o‘quv jarayoniga integratsiya qilishning nazariy-metodik asoslarini O‘zbekistonlik va xorijiy olimlarning ilmiy qarashlari kontekstida tahlil qiladi. Maqolada leksik ko‘nikmalarni avtomatlashtirishda tabiiy matnlarning o‘rni va ularning kognitiv-kommunikativ jihatlari yoritilgan.*

Kalit so‘zlar: *Leksik kompetensiya, autentik matn, lingvodidaktika, kommunikativ yondashuv, kollokatsiya, pragmatika, metodik tizim.*

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ АУТЕНТИЧНЫХ ТЕКСТОВ В РАЗВИТИИ ЛЕКСИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ

Каримова Шарифа Турдалиевна. Доцент
Национального педагогического университета
Узбекистана имени Низами

АННОТАЦИЯ *В данной статье исследуется вопрос формирования лексической компетенции, которая является одним из приоритетных направлений обучения иностранным языкам в высших учебных заведениях. Автор анализирует теоретико-методические*

основы интеграции аутентичных текстов в учебный процесс в контексте научных взглядов узбекистанских и зарубежных ученых. В статье освещается роль естественных текстов в автоматизации лексических навыков, а также их когнитивно-коммуникативные аспекты.

Ключевые слова: *Лексическая компетенция, аутентичный текст, лингводидактика, коммуникативный подход, коллокация, прагматика, методическая система.*

LINGUODIDACTIC POTENTIAL OF AUTHENTIC TEXTS IN DEVELOPING STUDENTS' LEXICAL COMPETENCE

Karimova Sharifa Turdaliyevna
Associate Professor,
National University of Uzbekistan
named after Nizami
E-mail: karimova.sh.76@mail.ru

Annotation*:This article examines the formation of lexical competence, which is one of the priority areas in foreign language teaching at higher education institutions. The author analyzes the theoretical and methodological foundations of integrating authentic texts into the educational process within the context of scientific perspectives from both Uzbek and foreign scholars. The article highlights the role of natural texts in the automation of lexical skills and discusses their cognitive-communicative aspects.*

Keywords: *Lexical competence, authentic text, linguodidactics, communicative approach, collocation, pragmatics, methodical system.*

Kirish. Zamonaviy lingvodidaktikada leksik kompetensiya shunchaki so‘z zaxirasiga ega bo‘lish emas, balki til birliklarini ijtimoiy-madaniy kontekstda, kommunikativ maqsadga muvofiq tarzda qo‘llash layoqati sifatida talqin etiladi. O‘zbekistonlik metodist olim J.J. Jalolov ta’kidlaganidek, leksik ko‘nikmalarni shakllantirish til o‘rgatishning uchta asosiy tarkibiy qismlaridan (fonetika, leksika, grammatika) biri bo‘lib, u boshqa barcha nutq faoliyati turlari uchun negiz bo‘lib xizmat qiladi.

Ilmiy adabiyotlarda autentik matnlarga nisbatan turlicha yondashuvlar mavjud. Agar darsliklar uchun maxsus moslashtirilgan (adaptatsiya qilingan) matnlar sun’iy til modelini yaratsa, autentik matnlar tilning "jonli" dinamikasini aks ettiradi.

O‘zbek olimlari I.R. Xoldorova va G.X. Baqiyeva o‘z tadqiqotlarida autentik materiallarning talabalar motivatsiyasini oshirishdagi rolini alohida qayd etadilar. Ularning fikricha, bunday matnlar o‘quvchida til o‘rganishga nisbatan "madaniy gnoseologik" qiziqish uyg‘otadi va o‘rganilayotgan til muhitiga sho‘ng’ish (immersion) imkonini beradi.

Ilmiy-metodik jihatdan autentik matnlarni leksik boyitish imkoniyatiga ko‘ra quyidagi klasterlarga ajratish mumkin:

Xorijiy nashrlar (masalan, *Nature, The Economist*) va ilmiy jurnallardan olingan materiallar. Bunday materiallar talabalarda terminologik bazani va professional leksikani shakllantiradi. Bu yerda so‘z yasovchi affikslar va abstrakt tushunchalarni ifodalovchi birliklar ustuvorlik qiladi.

Media-kommunikativ matnlar (Publitsistik diskurs). Bu turdagi zamonaviy mediatekstlar nafaqat axborot beradi, balki tildagi eng so‘nggi transformatsiyalarni (neologizmlar, okkazionalizmlar) aks ettiradi. Ularning metodik ahamiyati shundan iboratki, ular leksik birliklarning pragmatik ma’nosini va matn osti (subtext) ma’nolarini tushunishga yordam beradi.

Badiiy adabiyot parchalari orqali frazeologik kompetensiya shakllanadi. O‘zbek metodikasida bu masalaga S.S. Imomxo‘jayeva o‘z ishlarida to‘xtalib, idiomalarni faqat matn ichida o‘rganishgina ularning nutqda to‘g‘ri qo‘llanilishini kafolatlashini isbotlagan.

Leksik kompetensiyani tizimli rivojlantirish uchun quyidagi ilmiy asoslangan model taklif etiladi:

1. **Leksik-semantik tahlil:** Matndagi polisemantik so‘zlarning berilgan kontekstdagi aniq ma’nosini differensiyalash.
2. **Kollokatsion mashqlar:** So‘zlarning valentligini (boshqa so‘zlar bilan birikish imkoniyati) aniqlash.
3. **Kontekstual sinonimiya:** Muallif qo‘llagan so‘zni boshqa muqobil variantlar bilan solishtirish va uslubiy farqni tahlil qilish.

Xulosa qilib aytganda, autentik matnlardan foydalanish leksikani mexanik yodlashdan voz kechib, uni kognitiv o‘zlashtirishga o‘tishni ta’minlaydi. O‘zbekiston ta’lim tizimida CEFR (Umumevropa kompetensiyalar tizimi) talablarining joriy etilishi sharoitida, bunday matnlar talabaning nafaqat lingvistik, balki sotsiolingvistik va diskursiv kompetensiyalarini ham integratsiyalashgan holda rivojlantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Baqiyeva G.X., Rashidova F.M. Chet tillarini o‘qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – T.: Fan va texnologiya, 2015.
2. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. – Longman, 2015.
3. Jalolov J.J. Chet tili o‘qitish metodikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2012. – 432 b.

4. Imomxo‘jayeva S.S. Talabalarning frazeologik kompetensiyasini shakllantirish metodikasi. (PhD dissertatsiyasi avtoreferati).

5. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge University Press, 2014.

6. Xoldorova I.R. Chet tili darslarida autentik materiallardan foydalanishning nazariy asoslari // O‘zbekistonda xorijiy tillar ilmiy-metodik elektron jurnali. – 2018.